

13 χώρες

285 αθλητές

Καμιά αθλήτρια

Η ΕΠΟΧΗ

Στα 1896, ο πρωθυπουργός Θεόδωρος Δηλιγιάννης ήταν ευτυχισμένος άνθρωπος. Ο αντίπαλός του Χαρίλαος Τρικούπης είχε εκμηδενιστεί στις εκλογές του 1895 και είχε φύγει στο εξωτερικό. Κι ενώ ο Τρικούπης πέθαινε, ο ίδιος ζούσε τον θρίαμβο του να είναι το κεντρικό πρόσωπο της γης, καθώς τον ίδιο μήνα αναβίωναν στην Αθήνα οι Ολυμπιακοί αγώνες. Το αρχαίο πνεύμα συνάρπαζε την οικουμένη, ο Δηλιγιάννης ξεθεμελιώνει την ελληνική οικονομία, καταργούσε τα όποια κριτήρια στις προσλήψεις δημοσίων υπαλλήλων και ονειρευόταν μόνο νίκες.

Η ευκαιρία του δόθηκε μερικούς μήνες αργότερα, όταν οι Τούρκοι που φορολογούσαν άγρια και τρομοκρατούσαν τους χριστιανούς στην Κρήτη, προχώρησαν και σε απρόκλητες σφαγές. Οι Κρητικοί απάντησαν με επανάσταση. Ο Δηλιγιάννης έσπευσε να καρπωθεί το πολιτικό όφελος από μια ένωση της μεγαλονήσου κι έστειλε εκεί στρατιωτικές δυνάμεις. Έφτασαν στην Κρήτη τον Φεβρουάριο του 1897. Ο ελληνικός στρατός κυρίευσε το νησί εκτός από τις τρεις μεγάλες πόλεις, τις οποίες είχαν προλάβει να καταλάβουν στρατεύματα των μεγάλων δυνάμεων.

Στις 5 Απριλίου (18 με το νέο ημερολόγιο) του 1897, η Τουρκία κήρυξε τον πόλεμο στην Ελλάδα. Ο Δηλιγιάννης δέχτηκε την πρόκληση με ενθουσιασμό, καθώς φανταζόταν ένα νέο Εικοσιένα. Όμως, η Ελλάδα ήταν απaráσκευη, με ανοργάνωτο στρατό και με στρατάρχες και γαλονάδες, των οποίων μοναδικά προσόντα ήταν η συγγένειά τους με τον βασιλιά ή το γλείψιμο της βασιλικής οικογένειας. Οι Τούρκοι μπήκαν στη Θεσσαλία και νίκησαν. Οι Έλληνες υποχώρησαν κι ο Δηλιγιάννης, κάτω από το βάρος της ήττας, παραιτήθηκε στις 16 Απριλίου, ακριβώς δυο χρόνια μετά την εκλογική του νίκη και έντεκα μέρες μετά την έναρξη των εχθροπραξιών. Στις 5 Μαΐου, στη μάχη του Δομοκού, οι Έλληνες νικήθηκαν και πάλι, ενώ ο διάδοχος Κωνσταντίνος το έσκαγε νύχτα από το μέτωπο. Στις 8, ο πόλεμος είχε τελειώσει ταπεινωτικά για την Ελλάδα.

Στις 4 Δεκεμβρίου του 1897, υπογράφηκε η συνθήκη της Κωνσταντινούπολης. Σύμφωνα με αυτήν, η Ελλάδα υποχρεώθηκε να πληρώσει πολεμική αποζημίωση τέσσερα εκατομμύρια τουρκικές λίρες. Η Κρήτη κέρδισε την αυτονομία της κάτω από την εγγύηση των μεγάλων δυνάμεων. Τον επόμενο χρόνο, ο δευτερότοκος γιος του βασιλιά, πρίγκιπας Γεώργιος, διοριζόταν ύπατος αρμοστής στο νησί.

ΤΟ ΓΕΓΟΝΟΣ

Η αρχή των Ολυμπιακών αγώνων χάνεται στα βάθη του χρόνου, στις εποχές που ο μύθος και η πραγματικότητα δύσκολα ξεχωρίζουν. Πολύ σύντομα καθιερώθηκαν στη συνείδηση των Ελλήνων, καθώς η «ολυμπιακή εκεχειρία» (η ανακωχή των εμπολέμων, ώστε όσοι ήθελαν, να μπορούν με ασφάλεια να μεταβούν στην Ολυμπία) ίσχυε πολύ πριν από τη συμβατική καθιέρωσή τους. Στα τέλη του Θ' αιώνα π.Χ., οι ολυμπιακοί αγώνες ήταν ήδη ξακουστοί.

Καθώς τελείωνε το πρώτο τέταρτο του Η' αιώνα π.Χ., ο βασιλιάς της Ηλείας Ίφιτος έκανε μια σημαντική συμφωνία με τον Λυκούργο της Σπάρτης και τον Κλεομένη της Πίσας: Οι ολυμπιακοί αγώνες θα τελούνταν κάθε τέσσερα χρόνια και η ολυμπιακή εκεχειρία θα ήταν σεβαστή. Πρώτοι αγώνες, μετά τη συμφωνία, ήταν οι του 776 π.Χ. Από τη χρονιά αυτή άρχισε και η χρονολόγηση κατά ολυμπιάδες.

Διάρκεσαν 1169 χρόνια κι έγιναν η κορυφαία αθλητική διοργάνωση της αρχαιότητας. Στα 393 μ.Χ., με απαίτηση της Εκκλησίας, καταργήθηκαν από τον Ίβηρα τελευταίο αυτοκράτορα του ενωμένου Ρωμαϊκού κράτους Θεοδόσιο Α'. Η αρχαία Ολυμπία λεηλατήθηκε, ναοί και έργα Τέχνης καταστράφηκαν, οι προσχώσεις του Πηνειού σκέπασαν το στάδιο. Οι Ολυμπιακοί αγώνες ξεχάστηκαν. Ο τόπος πέρασε στην κυριαρχία της Βυζαντινής αυτοκρατορίας, στους Φράγκους της Δ' Σταυροφορίας και στους Βενετσιάνους, για να γνωρίσει τελικά την υποταγή στην Οθωμανική αυτοκρατορία.

Η επανάσταση του 1821 ξεσήκωσε ενθουσιασμό στην Ευρώπη. Ο πρόξενος της Γαλλίας στο κράτος του Αλή Πασά, Φραγκίσκος Πουκεβίλ (1770 - 1830), έγραψε ιστορία για την ελληνικό ξεσηκωμό. Το βιβλίο τυπώθηκε το 1824. Την ίδια χρονιά, τυπώθηκε και το βιβλίο του Κλοντ Φοριέλ «Τα δημοτικά τραγούδια της σύγχρονης Ελλάδας», με ένα παράρτημα που φιλοξενούσε τον γραμμένο τον προηγούμενο χρόνο «Ύμνο εις την Ελευθερία» του Διονυσίου Σολωμού.

Στα 1829, μέσα στη μέθη της ανάστασης του ελληνικού κράτους, κάποιοι Γάλλοι ξεκίνησαν ανασκαφές στην Ολυμπία. Τα ευρήματα μεταφέρθηκαν στο Λούβρο. Νέες συστηματικές ανασκαφές, Γερμανών, έγιναν ανάμεσα στα χρόνια 1875 και 1881. Ο αρχαίος χώρος αποκαλύφθηκε σε όλη του τη μεγαλοπρέπεια και μαζί καλλιτεχνήματα σπάνιας τέχνης: Ο Ερμής του Πραξιτέλη, η Νίκη του Παιωνίου, τα αετώματα του ναού κ.λπ. Ο εθνικός ευεργέτης Ανδρέας Συγγρός έβαλε βαθιά το χέρι στην τσέπη και δημιουργήθηκε το μουσείο της Ολυμπίας που τα φιλοξένησε. Και ο εθνικός ευεργέτης Γεώργιος Αβέρωφ έστειλε ένα τηλεγράφημα στο παλάτι: «Αβέρωφ δωρίζει στάδιον». Και εννοούσε την αναμαρμάρωση του Παναθηναϊκού Σταδίου.

Μεσολάβησαν οι ανασκαφές του Γερμανού ερασιτέχνη Ερρίκου Σλίμαν που αποκάλυψαν την Τροία στη Μ. Ασία (1870 – 1873) και τους βασιλικούς τάφους Μυκήνες (1874 – 1876). Μπροστά στην έκπληκτη Ευρώπη, η αρχαία Ελλάδα του μύθου ξαναγεννιόταν κι έπαιρνε σάρκα και οστά.

Στα 1837, έγινε προσπάθεια να αναβιώσουν οι Ολυμπιακοί Αγώνες: Στον Πύργο της Ηλείας, πλάι στην Αρχαία Ολυμπία, 25^η Μαρτίου κάθε τέσσερα χρόνια. Στα 1865, ένας νόμος μεριμνούσε για την «οριστική συγκρότηση της των Ολυμπίων Επιτροπής». Στα 1868, ο Ιωάννης Φωκιανός ανέλαβε να οργανώσει τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 1870, που σημείωσαν τεράστια επιτυχία.

Στα 1892, ο Γάλλος βαρόνος Πιέρ ντε Κουμπερτέν (1863 - 1937) πρότεινε να αναβιώσουν ως διεθνείς οι Ολυμπιακοί αγώνες. Για τον σκοπό αυτό, έγινε στο Παρίσι (1894) ένα συνέδριο. Κρυφή ελπίδα του εμπνευστή ήταν οι πρώτοι αγώνες να γίνουν στη Γαλλία αλλά οι συμπατριώτες του δεν έδειξαν ενδιαφέρον. Κρυφή ελπίδα των Ελλήνων ήταν να οριστεί η Ελλάδα τόπος μόνιμης τέλεσής τους. Ανέλαβαν την πρώτη διοργάνωση και μίσησαν τον Κουμπερτέν, καθώς αποφασίστηκε οι αγώνες να γίνονται σε διαφορετική πόλη και χώρα, κάθε τέσσερα χρόνια.

Ο εκπρόσωπος της Ελλάδας στο συνέδριο, λογοτέχνης Δημήτριος Βικέλας (1835 – 1908), αποδέχτηκε την απόφαση κι έτσι η οικονομικά κατεστραμμένη Ελλάδα ανάλαβε, τιμητικά, την πρώτη διοργάνωση. Ο Ιωάννης Φωκιανός ανέλαβε το βαρύ έργο της οργάνωσης. Και στο καλλιμάρμαρο μια θέση ορίστηκε για τον εμπνευστή της αναβίωσης Κουμπερτέν, το όνομα του οποίου σκαλίστηκε στο μάρμαρο. Αυτά ως την ημέρα της έναρξης που καθόλου τυχαία ορίστηκε για τις 25 Μαρτίου του 1896, ανήμερα του Πάσχα (5 Απριλίου με το νέο ημερολόγιο). Μετείχαν 285 αθλητές από 13 χώρες σε τριάντα αθλήματα.

Η γκρίνια ξέσπασε μετά, στέλνοντας πρόωρα στον τάφο τον Ιωάννη Φωκιανό (1845 – 1896), τον άνθρωπο που εκπαίδευσε τους πρώτους Έλληνες γυμναστές, και στην αφάνεια τον Ιωάννη Χρυσάφη (1873 – 1932), τον άνθρωπο που έφερε στην Ελλάδα και καθιέρωσε τη σουηδική γυμναστική.

ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟ

Στις 13 Αυγούστου του 490 π.Χ., οι Αθηναίοι υπό τον στρατηγό Μιλτιάδη, κατανίκησαν τους Πέρσες στον κάμπο του Μαραθώνα. Ένας οπλίτης ανέλαβε να φέρει το μήνυμα της νίκης στην Αθήνα. Ξεκίνησε φορτωμένος τα όπλα του κι έκανε τη διαδρομή τρέχοντας. Όταν έφτασε στο άστυ, αναφώνησε «Νενικήκαμεν» κι έπεσε νεκρός. Η μεταγενέστερη παράδοση τον θέλει να περνά από ένα σημείο, όπου χωρικοί του φώναζαν «Σταμάτα! Σταμάτα!», για

να μάθουν το αποτέλεσμα της μάχης. Η περιοχή ονομάστηκε Σταμάτα. Σ' άλλο σημείο, ο πρώτος μαραθωνοδρόμος κοντοστάθηκε ν' ανασάνει, γιατί κόντεψε να του βγει η ψυχή. Η περιοχή ονομάστηκε Ψυχικό.

Το πώς παντρεύτηκε στο μυαλό του Γάλλου λόγιου Μισέλ Μπρελ η νίκη στον Μαραθώνα με τους Ολυμπιακούς της Αθήνας, είναι ολόκληρη ιστορία. Πρότεινε όμως στον Κουμπερτέν ένα πρωτότυπο αγώνισμα: Δρόμο αντοχής από τον Μαραθώνα ως το Καλλιμάρμαρο. Και υποσχέθηκε ότι ο ίδιος θα αθλοθετούσε βαρύτιμο ασημένιο κύπελλο για τον νικητή. Η ιδέα έγινε δεκτή κι έτσι δημιουργήθηκε το άθλημα του μαραθωνίου δρόμου. Μια δοκιμαστική κούρσα έφερε τον νικητή Χαρίλαο Βασιλάκο να κάνει χρόνο τρεις ώρες και 18 λεπτά. Χρόνος που μειώθηκε κατά 6 λεπτά και 33 δευτερόλεπτα στην προκριματική διαδρομή, όπου νικητής αναδείχθηκε ο Γιάννης Λαυρέντης.

Η πρωτιά των Ολυμπιακών αγώνων συνδυάστηκε με την πρωτιά του νέου αγωνίσματος που ξαφνικά έγινε «εθνική υπόθεση» όλων. Οι φήμες οργίαζαν: Ως και προίκα από τον εθνικό ευεργέτη, Γεώργιο Αβέρωφ, λεγόταν ότι θα εξασφάλιζε ο νικητής. Η ελληνική ομάδα ήταν πολυπληθής και καλά προπονημένη. Με τον ταγματάρχη Παπαδιαμαντόπουλο που είχε οριστεί αφέτης, να παρακολουθεί άγρυπνα την κατάσταση.

Ο 26χρονος τότε Σπύρος Λούης δεν είχε καιρό για αθλητισμό. Ζούσε στο Μαρούσι, έβγαζε το ψωμί του πουλώντας νερό με τη σούστα του κι ήταν βαθιά απελπισμένος, καθώς οι γονείς της καλής του και μοιραίας Ελένης έδειχναν να μην τον θέλουν. Όσοπου η Ελένη άκουσε για τον μαραθώνιο και τον χαμό που γινόταν γι' αυτόν και κατέβασε την φαεινή ιδέα:

«Αν τρέξεις και νικήσεις, δεν θα μπορούν να πουν όχι».

Μια κουβέντα ήταν. Ούτε είχε ξανατρέξει ούτε ήξερε πολλά για τον αθλητισμό, τη μεγάλη ιδέα και τον οπλίτη της αρχαιότητας. Την αγαπούσε όμως. Παρουσιάστηκε στον αθλίτρο και ζήτησε να τρέξει. Δεν ανήκε σε σύλλογο, δεν είχε προπονητή, δεν ήξερε καν τη διαδρομή. Με την επιμονή του, δέχτηκαν να τον δοκιμάσουν. Έτρεξε χίλια μέτρα κι ήρθε δεύτερος και καταϊδρωμένος, ολόκληρα είκοσι δευτερόλεπτα πίσω από τον αθλητή που τον έβαλαν να συναγωνιστεί. Η συμμετοχή του απορρίφθηκε.

Τον έπιασε μαύρη απελπισία: Έχανε την Ελένη! Και ξαφνικά, άκουσε μια άγρια φωνή που του φάνηκε μελωδία:

«Τι θέλεις εσύ εδώ;».

Ήταν ο αφέτης συνταγματάρχης Παπαδιαμαντόπουλος που τον είχε ορτινάτσα στον στρατό.

«Να τρέξω, κύριε συνταγματάρχα, αλλά δεν μ' αφήνουν».

Ο συνταγματάρχης ανέλαβε να καθαρίσει, λέγοντας στον αρχίατρο ότι ο νεαρός είχε τρομερή αντοχή:

«Από τους Αμπελόκηπους, τον έστειλα στο Σύνταγμα για τσιγάρα και γυρνούσε σε είκοσι λεπτά».

Η συμμετοχή του Σπύρου Λούη εγκρίθηκε «κατά παρέκκλιση».

Καταμεσήμερο, δόθηκε το σύνθημα της εκκίνησης: Τέσσερις ξένοι αθλητές, δώδεκα Έλληνες κι ο νερούλας από το Μαρούσι. Ως το Πικέρμι, μπροστά πήγαινε ο Αυστραλός, πίσω του ο Γάλλος, πιο πίσω ο Ούγγρος, μετά ο Άγγλος κι ακολουθούσαν οι Έλληνες με τον Λούη τελευταίο. Στο Πικέρμι, ήπια ένα ποτήρι κρασί να καρδαμώσει. Με τίποτα δεν θα την έχανε την Ελένη. Ξεκίνησε να τους περνά τον ένα μετά τον άλλο. Τα νέα μαθεύτηκαν στο στάδιο, όπου 60.000 θεατές κραύγαζαν ρυθμικά «Έλλην, Έλλην».

Ο Σπύρος Λούης μπήκε στο στάδιο νικητής και ακμαίος, με χρόνο 2 ώρες, 58 λεπτά και πενήντα δευτερόλεπτα, συντρίβοντας το ρεκόρ κατά δεκαπέντε λεπτά. Κανένας όμως δεν ασχολιόταν με το ρεκόρ. Χαμένος στις αγκαλιές παραληρούντων πριγκίπων και απλών Ελλήνων, ζούσε τον θρίαμβό του. Ξενύχτησε διασκεδάζοντας. Του υποσχέθηκαν λαγούς με πετραχήλια. Κατάφερε να πάρει μια καινούρια σούστα. Και βέβαια να παντρευτεί τη

μοιραία Ελένη. Ποιοι γονείς μπορούσαν ν' αρνηθούν στον ήρωα;

Δεν ξανάτρεξε. Στους Ολυμπιακούς του 1936, μπήκε σημαιοφόρος της ελληνικής ομάδας στο στάδιο του Βερολίνου. Στα 1938, ακριβώς 42 χρόνια μετά τον θρίαμβό, τιμήθηκε με ισόβια σύνταξη που του παραχώρησε η γενέτειρά του κοινότητα Αμαρουσίου Αττικής. Πέθανε στις 28 Μαρτίου του 1940.

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ

Η νίκη του Σπύρου Λούη επισκίασε τις λοιπές επιδόσεις που διόλου ευκαταφρόνητες ήταν. Στον μαραθώνιο, άλλωστε, το ασημένιο μετάλλιο κέρδισε ο Χαρίλαος Βασιλάκος, ενώ τρίτος ήρθε ο Μπελόκας, εναντίον του οποίου υπέβαλε ένσταση ο Ούγγρος Γκιούλα Κέλνερ: Ο Μπελόκας είχε ανέβει για λίγο σε ένα κάρο. Η ένσταση έγινε δεκτή κι ο Κέλνερ ονομάστηκε τρίτος.

Συνολικά, οι Έλληνες αθλητές κέρδισαν δέκα χρυσά μετάλλια, 19 ασημένια, ενώ είχαν και 18 πλασαρίσματα στην τρίτη θέση, για την οποία τότε δεν υπήρχαν μετάλλια.

ΠΑΡΑΣΚΗΝΙΑ

* Ο μεγάλος πονοκέφαλος του αρχηγού της αστυνομίας, Δημήτριου Μπαϊρακτάρη (1833 – 1900), ήταν τα πορτοφόλια των ξένων επισκεπτών. Κι επειδή οι Έλληνες πορτοφολάδες ήταν διάσημοι εκείνη την εποχή, συγκέντρωσε όλους τους σεσημασμένους κλέφτες, τους μίλησε για το ελληνικό φιλότιμο και τους εξόρκισε να κάνουν ανακωχή στη διάρκεια των αγώνων, μην τύχει και θιγεί το ελληνικό όνομα στα μάτια των ξένων. Οι κλέφτες έδωσαν το λόγο τους πως δε θα πειράξουν τα πορτοφόλια των ξένων. Και τον τήρησαν.

* Μόλις ο Σπύρος Λούης πέρασε τη γραμμή του τέρματος, νικητής, το ιατρικό τιμ του σταδίου έσπευσε να τον τυλίξει με πετσέτες και να του κάνει μασάζ. Ασυνήθιστος ο ολυμπιονίκης σε τέτοιες περιποιήσεις, εξαγριώθηκε:

«Τι μασκαραλίκια είναι αυτά;», φώναξε. «Μια χαρά είμαι. Μπορώ να τρέξω ως τον Πειραιά».

* Στον Πειραιά, μέσα στο λιμάνι της Ζέας κι όχι σε πισίνα, τελέστηκε το αγώνισμα των 100 μ. ελεύθερης κολύμβησης. Ο χρυσός ολυμπιονίκης, Ούγγρος Άλφρεντ Λάγιος, ήταν ο μόνος από τους ξένους που δεν παραπονέθηκε για τα κρύα νερά. Τον είχε συνηθίσει σ' αυτά ο πατέρας του, βάζοντάς τον απ' όταν ήταν 13 χρόνων να κολυμπά στα κρύα νερά του Δούναβη.

Έξι χρόνια μετά τους Ολυμπιακούς της Αθήνας, ο Λάγιος μετείχε σε εθνική ομάδα της χώρας του σε άλλο σπορ: Στο ποδόσφαιρο.

* Φοιτητής στο Χάρβαρντ, ο τριπλουνίστας Μπρέντον Κόνολι ζήτησε άδεια για να μετασχει στους αγώνες της Αθήνας. Του αρνήθηκαν. Τα βρόντηξε κι έφυγε. Μετά από είκοσι μέρες ταλαιπωρίας, κατάφερε να φθάσει στην Αθήνα. Νίκησε με 13.71. Το έμαθαν στο Χάρβαρντ και του πρόσφεραν υποτροφία. Αρνήθηκε. Στον Α' Παγκόσμιο πόλεμο, ήταν πολεμικός ανταποκριτής. Πέθανε το 1957, σε ηλικία 87 χρόνων.

* Μετά το νικηφόρο άλμα του, ο Κόνολι είδε τον τότε διάδοχο Κωνσταντίνο να τον πλησιάζει και να του σφίγγει το χέρι: «Συγχαρητήρια, ήταν ένα απαίσιο άλμα», του είπε. Ο διάδοχος είχε πρόβλημα με τα αγγλικά και συνήθως μπέρδευε κάποιες έννοιες.

(Έθνος, Αύγουστος 2004) (τελευταία επεξεργασία, 29.7.2009)